

Misyonerlik faaliyetleri açısından yürütülen sosyal etkinlikler de son derece önemlidir. Misyonerler, aralarında faaliyette bulunulacak kimselerle olumlu ilişkilerin kurulmasında sosyal etkinliklerin önemli bir rol oynadığını düşünmektedir. "Arkadaş evangelizmi" olarak adlandırılan arkadaşlık ilişkilerinin kurulması yanında çocuk kulüpleri oluşturmak ve kreşler, anaokulları kurmak gibi çocuklara yönelik aktivitelerle düşkünlerin barındığı evlere ziyaretler düzenlemek, sağlık sorunlarıyla ilgilenmek, yalnızlık problemlerine çözüm getirmek gibi yaşlılara yönelik faaliyetler önem verilen sosyal etkinlikler arasındadır. Misyonerlerce işletilen kültür evleri, yetenek geliştirme ve dil kursları, dostluk evleri, bazı turizm ve danışmanlık büroları gibi kuruluşlar, onların hedef seçtikleri çevreyi tanımaları ve mahallî halkla arkadaşlık ilişkileri geliştirmeleri açısından ideal ortamlar olarak görülür.

Günümüz misyonerliğinde, özellikle Protestan evangelik kiliselerde yürütülen misyonerlik faaliyetlerinde misyon bölgelerinde kilisenin yerelleşmesine ve yerel kiliselerin oluşturulmasına özen gösterilir. Zira bu, o bölgelerde yerli halk arasında Hıristiyan mesajının kalıcı olarak yer edinmesinde önemlidir. Kiliselerin yerelleşmesinde cemaatin oluşumu açısından iki kurumsal yapının tesisi önemlidir. Bunlardan birincisi uygun sosyal ve siyasal şartlar oluştuğunda ve cemaat yeterli sayıya ulaştığında resmî Hıristiyan kurumlarının açılmasıdır. Diğer bir yapılanma ise henüz yeterli sosyal ve siyasal ortamla yeterli sayıda cemaatin olmadığı yerlerde devreye sokulan "ev kiliseleri" şeklinde cemaatlerin oluşturulmasıdır. Kilisenin yerelleşmesinde, Hıristiyanlaştırılan yerli halk arasından aktif misyonerlik ve liderlik vasfına sahip yerel önderlerin çıkarılması da ayrı bir önem taşır. Zira bunların yapacağı faaliyetin her zaman yabancı misyonerlerinkinden daha etkili olacağı düşünülür.

Misyoner örgütlerince kullanılan en etkili araçlardan biri de faaliyette bulunulan bölgelerde halkın yaşadığı sosyal, siyasal ve ekonomik problemlerin iyi incelenmesi, bu problemlerin doğurduğu şartları kullanarak misyonerliğe uygun ortamların oluşturulmasıdır. Savaşlar, iç çatışmalar, istilâlar, göçler, sürgünler, ilticalar, kıtlıklar, deprem, sel vb. felâketler misyonerler için çok elverişli faaliyet ortamı oluşturmaktadır. Özellikle günümüzde son derece örgütlü ve gerek siya-

sal gerekse ekonomik olarak çok iyi kaynaklara dayanan misyoner kuruluşları insanların yaşadıkları bu sıkıntıları altın fırsatlar olarak görmekteyiz. Bu çerçevede Hıristiyanlık propagandası yapılan kişilerin, ailelerin eğitim ve geçim sorunlarının üstlenilmesine büyük önem verilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

C. G. Pfander, *The Mizan ul Haqq; or Balance of Truth* (trc. R. H. Weakley), London 1867; J. Richter, *A History of Protestant Missions in the Near East*, London 1910; A. L. Tibawi, *British Interests in Palestine: 1800-1901*, Oxford 1961; A. H. Cutler, *Catholic Missions to the Moslems to the End of the First Crusade: 1100* (doktora tezi, 1963), University of Southern California; J. L. Grabill, *Missionaries Amid Conflict: Their Influence Upon American Relations with the Near East, 1914-1927*, Ann Arbor 1965; E. Hillman, *The Church as Mission*, London 1966; G. H. Wolfensberger, *Multiplying the Loaves: The Bible in Mission and Evangelism*, London 1968; B. Dodge, "Mani and Manichaeans", *Medieval and Middle Eastern Studies in Honor of Aziz Suryal Atiya* (ed. S. A. Hanna), Leiden 1972, s. 86-105; K. Rahner, "Christianity and the Non-Christian Religions", *Christianity and Other Religions* (ed. J. Hick - B. Hebblethwaite), Philadelphia 1980, s. 52-75; Said Abdullah Seif al-Hatimy, *Woman in Islam: A Comparative Study*, Lahore 1983, s. 68-69; N. Lewis, *The Missionaries: God Against the Indians*, London 1988; Uygur Kocabaşoğlu, *Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika: 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları*, İstanbul 1989; P. Harvey, *An Introduction to Buddhism*, Cambridge 1990; S. Neill, *A History of Christian Missions*, London 1990; a.mlf., "Missions: Christian", *ER*, IX, 573-579; D. J. Bosch, *Transforming Mission, Paradigm Shifts in Theology of Mission*, New York 1991; K. Shillington, *History of Africa*, London 1995, s. 292-295; A. Bausani, *Religion in Iran: From Zoroaster to Baha'ullah* (trc. J. M. Marchesi), New York 2000; Şinasi Gündüz, *Pavlus: Hıristiyanlığın Mimarı*, Ankara 2001; a.mlf. - Mahmut Aydın, *Misyonerlik: Hıristiyan Misyonerler, Yöntemleri ve Türkiye'ye Yönelik Faaliyetleri*, İstanbul 2002; M. Twaddle, "Christian Missions and Third World States", *Christian Missionaries and the State in the Third World* (ed. H. B. Hansen - M. Twaddle), Oxford 2002, s. 1-16; J. Gilchrist, "Communicating the Gospel to Muslims", *The Christian Witness to the Muslims* (<http://answering-islam.org/Gilchrist/Vol2>); S. Guthrie, "Doors into Islam", *Christianity Today*, September 9, 2002, v. 46 (10), <http://www.christianitytoday.com/ct/2002/010/1.34.html>; K. S. Latourette, "Christian Missions History: Roman Catholics, Orthodox, and Protestant Mission to the Nations", <http://home-snu.edu/~hcuibert.fs/1600htm>; Mustafa Bıyık, *Presbiteriyen Kilisesi, Tarihsel Gelişimi, Öğretile-ri ve Türkiye'deki Yapılanması* (doktora tezi, 2004), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; A. A. Powell, "Maulânâ Rahmat Allâh Kairânâvî and Muslim-Christian Controversy in India in the Mid-19th Century", *JRAS* (1976), s. 42-63; W. F. Larson, "Critical Context-

tualisation and Muslim Conversion", *International Journal of Frontier Missions*, XIII/4, Pasadena 1996, s. 189-191; Seçil Karal Akgün, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Mormon Misyonerler", *TTK Bildiriler*, XIII (2002), III/2, s. 885-891; Mahmut Aydın, "Dinlerarası Diyalog Yeni Bir Misyon Yöntemi mi?", *İslâmiyât*, V/3, Ankara 2002, s. 17-48; P. F. Knitter, "Diyalog ve Misyon" (trc. Mahmut Aydın), a.e., V/3 (2002), s. 73-85; H. J. Sharkey, "A New Crusade or an Old One?", *ISIM Newsletter*, sy. 12, Leiden 2003, s. 48-49; Ahmet Kavas, "Fransa Laik Oldu, Kara Afrika'yı Hıristiyan Yaptı", *Hürriyet Tarih*, İstanbul 2 Haziran 2004, s. 13-17; G. E. Mendenhall, "Missions", *IDB*, III, 404-406; M. L. Stackhouse, "Missions: Missionary Activity", *ER*, IX, 563-570; E. Zürcher, "Missions: Buddhist", a.e., IX, 570-573.

ŞİNASI GÜNDÜZ

MİŞKÂTÜ'L-MESÂBÎH

(مشكاة المصابيح)

Hatib et-Tebrizi

(ö. 741/1340)

tarafından Ferrâ el-Begavî'ye ait
Mesâbihu's-Sinne'yi
tamamlamak için yazılan eser
(bk. MESÂBÎHU'S-SÜNNE).

MITTWOCH, Eugen

(1876-1942)

Alman şarkiyatçısı.

Schrimm'de yahudi bir aileden doğdu. Önceleri din adamı olmak istediğinden hahamlık okuluna devam ettiyse de daha sonra Berlin Üniversitesi'nde Doğu dilleri, felsefe ve klasik filoloji okudu. 1899'da Eyyâmü'l-Arab edebiyatı üzerine Latince yazdığı *Proelia Arabum paganorum (Ajjâm al-'Arab) quomodo litteris tradita sint* adlı teziyle (Berlin 1899) doktora derecesi aldı; 1905'te de Sâmî diller doçenti oldu. Arkasından Filistin'e giderek Hilfsverein der Deutschen Juden'in eğitim faaliyetlerine ve modern İbrânice'nin oluşturulması çalışmalarına katıldı. İki yıl sonra ülkesine döndüğünde yöneticiler tarafından, o sıralarda Almanya'nın Habeşistan'la sömürge ilişkisi bulunduğu için önem kazanan Habeş araştırmaları alanına yönlendirildi ve Kraliyet Wilhelms Üniversitesi'ne (Berlin) bağlı Seminar für Orientalische Sprachen'de Habeşçe (Ethiopic, Geez) ve Amharaca ile Doğu dilleri okutmakla görevlendirildi. 1915'te profesör oldu ve iki yıl Berlin Üniversitesi'nde hocalık yapmasının ardından Greifswald Üniversitesi'ne tayin edildi; fakat savaş hizmeti sebebiyle bir sömestr sonra Berlin'e döndü ve burada Savaş Ba-

MITTWOCH, Eugen

kanlığı Doğu Haber Merkezi'ni yönetti. 1919'da tekrar Seminar für Orientalische Sprachen'de hocalık yapmaya başladı; ertesi yıl okulun müdürlüğüne getirildi. 1935'te yahudi olması sebebiyle erken emekli edildi. Ekim 1939'da sosyal bir hizmet için ailesiyle birlikte Paris'e gitti ve bir daha geri dönmeyerek İngiltere'ye geçip oraya yerleşti; 8 Kasım 1942'de Londra'da öldü. Hayatı boyunca birçok bilim adamı ve diplomat yetiştiren Mittwoch Sâmî diller kadar Türkçe ve Farsça'ya da hâkimdi; ayrıca oluşturulmasına katkıda bulunduğu modern İbrânîce'yi konuşan ilk Alman şarkiyatçılarından biri olduğu gibi eski İbrânîce'yi de tarihî kitâbeleri çözüp yayımlayacak kadar iyi biliyordu. Çeşitli yahudi dernek ve birliklerine üye olan ve Şam'daki el-Mecmau'l-ilmîyü'l-Arabî'ye üye seçilen Mittwoch'un 60. doğum yılında, başkanı bulunduğu Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaft des Judentums bir armağan kitabı yayımlamıştır (*Festschrift zu Eugen Mittwochs 60. Geburtstag* | Breslau 1937|).

Mittwoch'un bilimsel çalışmaları daha çok Arabyat ve Güney Sâmîleri'nin dilleri üzerinedir. Arabyat konusunda kaleme aldığı çeşitli kitap ve makalelerden başka hocası Eduard Sachau tarafından neşredilen *Ibn Saad, Biographien Mohammeds, seiner Gefährten und der späteren Träger des Islams bis zum Jahre 230 d. F.* (Leiden 1904-1918) adlı külliyyata Arap tarihi, İslâm sanatı, Arapça kitâbe ve metin çevirileri, folklor ve halk edebiyatı gibi konularda önemli katkılar sağladı. Habeş araştırmaları alanında Habeşî asistanı Aleka Taje ile birlikte Amhara folkloru üzerine çalıştı; Amhara halk ağzından atasözleri, latifeler, bilmeçeler, kelime oyunları, şarkılar, hikâyeler, fıkralar ve masallar derleyerek tercümeleriyle birlikte yayımladı. Amharaca özet bir Kur'an meâlîyle yine Amharaca Habeşistan'da İslâm'ın yayılması ve Hz. Peygamber hakkında iki kitap yazdı.

Mittwoch'un bir başarısı da Enno Littmann'ın 1904 yılında Latince çevirileriyle birlikte *Philosophi Abessini* adı altında yayımladığı Habeşçe kaleme alınmış dinî-ahlâkî-felsefî iki metnin aslında XIX. yüzyılın ikinci yarısında uzun süre Habeşistan'da yaşayan bir misyoner-rahibe ait olabileceğini ileri süren Habeş tarihi ve edebiyatı uzmanı Carolo Conti Rossini'nin iddiasını kanıtlamasıdır. Bunun için rahibin Habeşçe'ye çevirdiği *Soirées de Carthage* adlı bir misyon kitabını Alman-

ca'ya tercüme etmiş ve söz konusu metinleri bununla karşılaştırarak Rossini'nin iddiasını doğrulamıştır. Habeş araştırmaları Mittwoch'u Habeşçe ile yakın ilişkisi bulunan eski Güney Arabistan diline götürdü ve Johannes Heinrich Mordtmann'la birlikte Sebe-Himyerî kitâbelerini çözmelerini sağladı. Mittwoch, Sâmî diller araştırmalarının dışında Friedrich Sarre ile birlikte İranlı nakkaş Rızâ-yi Abbâsî üzerine çalıştı. Savaş Bakanlığı Doğu Haber Merkezi'ni yönettiği sırada da sorumlusu olduğu *Der Neue Orient* dergisinde Türkiye'yle ilgili konulara ağırlık verdi.

Eserleri. *Proelia Arabum paganorum (Ajjâm al-'Arab) quomodo litteris tradita sint* (Berlin 1899); *Die arabischen Augenärzte nach den Quellen bearbeitet* (I-II, J. Hirschberg ve J. Lippert ile birlikte, Leipzig 1904-1905); *Die arabischen Lehrbücher der Augenheilkunde* (J. Lippert ile birlikte, Berlin 1905); *Exerpte aus dem Koran in amharischer Sprache* (Berlin 1906); *Die literarische Tätigkeit Hamza al-Isbahani's* (Berlin 1909); *Abessinische Kinderspiele amharische Texte* (Berlin 1913); *Zur Entstehungsgeschichte des islamischen Gebets und Kultus* (Berlin 1913); *Zeichnungen von Riza Abbasi* (Friedrich Sarre ile birlikte, München 1914); *Deutschland, die Türkei und der heilige Krieg* (Berlin 1914); *Abessinische Erzählungen und Fabeln* (Berlin 1914); *Abessinische Studien I. Die traditionelle Aussprache des Äthiopischen* (Berlin 1926); *Literaturdenkmäler aus Ungarns Türkenzeit* (J. H. Mordtmann, F. Babinger ve R. Gregger ile birlikte, Berlin - Leipzig 1927); *Abessinische Studien II. Die amharische Version der "Soirées de Carthage"* (Berlin - Leipzig 1934); *Aramaic Document of the Fifth Century B. C.* (W. B. Henning, H. J. Polotsky ve F. Rosenthal ile birlikte, Oxford 1954).

Eugen Mittwoch

Bazı makaleleri. "Ein amharischer Text über Muhammed und die Ausbreitung des Islams in Abessinien" (*Festschrift E. Sachaus* | 1915), s. 444-451; "Muhammeds Geburts- und Todestag" (*Islamica*, II | 1926), s. 379-401; "Altarabische Amulette und Beschwörungen nach Hamza al-Isbahani" (*ZA*, XXVI | 1912), s. 270-276; "Muslimische Fetwas über die Samaritaner" (*OLZ*, XXIX | 1926), s. 845-849; "Ein corpus medicorum arabicum" (*Archaeion*, XIV | 1932), s. 453-457; "Die Verbreitung des Islams in Togo und Kamerun. Ergebnisse einer Umfrage" (D. Westermann'la birlikte, *World of Islam*, II | 1914), s. 188-276).

BİBLİYOGRAFYA :

Zirikli, *el-A'lâm*, I, 375; Necib el-Akiki, *el-Müşteşrikün*, Kahire 1980, II, 420-421; Ebû'l-Kâsım-ı Sehâb, *Ferheng-i Hâversinâsân*, Tahran 2536 şş., s. 255; *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, XVI, 158-160; E. Ullendorff, "Eugen Mittwoch and the Berlin Seminar for Oriental Languages", *Studies in Honour of Clifford Edmund Bosworth* (ed. I. R. Netton), Leiden 2000, I, 145-158; E. Littmann, "Eugen Mittwoch (1876-1942)", *ZDMG*, XCIX (1950), s. 143-146; "Mittwoch, Eugen", *EJd.*, XII, 162.

KEMAL KAHRAMAN

MİÛN

(المئون)

Kur'an-ı Kerim'de es-seb'u't-tuvel dışında âyet sayısı yüzün üzerinde olan sûrelere verilen ad (bk. SÛRE).

MİYÂN MİR

(ميان مير)

Miyân Mir Muhammed b. Sâin Data b. Kâdî Kalender Fârûkî Lâhûrî (ö. 1045/1635)

Hintli sûfî ve Kâdirî şeyhi.

957'de (1550) Sivîstan'da (Sehvân-Sind) doğdu. Mîr Muhammed, Şeyh Muhammed Mîr, Miyâncîv ve Pîr Lâhûrî gibi isim ve nisbelerle anılır. Baba tarafından soyu Hz. Ömer'e ulaşmaktadır. Ataları Sind'in fethi esnasında buraya gelip yerleşmiştir. Anne ve babasının aileleri bölgede "kadılar" diye bilinir. Yedi yaşında iken babası vefat edince Miyân Mîr'in eğitimiyle annesi Bîbî Fâtıma ilgilendi. Temel eğitimi tamamlandıktan sonra Kâdiriyye tarikatına dair ilk telkinleri annesinden aldı ve bölgedeki şeyhleri zi-